

Näkökulmia Pohjois-Euroopan muuttuvaan turvallisuusympäristöön

LAINE, JUSSI P., LIIKANEN, ILKKA & SCOTT, JAMES W. (2021; toim.) *Remapping security on Europe's northern borders*, 256 s. Routledge, Lontoo.

Pohjois-Euroopan muuttuvaan turvallisuusympäristöön keskittyvä toimitettu teos tarkastelee erityisesti EU:n ja Venäjän suhteita moniulotteisten rajakysymysten kautta. Kirjan kirjoittajat ymmärtävät turvallisuusympäristön laajasti, ottaen tarkasteluun mukaan erilaisia turvallisuuden haasteita ja ulottuvuuksia. Turvallisuusympäristö käsittää poliittisen, sosiaalisen ja kulttuurisen ulottuvuuden. Turvallisuus määrittyy artikkeleissa sosiaalisesti ja kontekstuaalisesti ollen kuitenkin myös aina historiallisesti ja alueellisesti sidonnainen. Kirjan artikkeleissa analysoidaan muun muassa poliittisen kielien muuttumista ja tähän liittyvien käsitteiden käyttämistä, rajojen hallintaa, institutionaalista valmiutta, inhimillistä turvallisuutta ja yhteiskunnallista muutosjoustavuutta eli resilienssiä.

Teoksessa on johdantoartikkelin ja epilogin lisäksi kymmenen tutkimusartikkelia. Nämä on jaettu kolmen pääluvun alle. Ensimmäisessä luvussa tarkastellaan turvallisuuspoliittisten ympäristöjen muutosta erityisesti Pohjois-Euroopan ja Suomen näkökulmasta. Luvussa käsitellään muun muassa sitä, miten historiallis-poliittiset kehityskulut ovat vaikuttaneet eri toimijoiden tulkintoihin geopoliittisesta toimintaympäristöstä ja potentiaalisista turvallisuusuhista. Teoksen kirjoittamisen hetkellä ajankohtaista Ukrainan kriisiä onkin toimittajien mukaan seurannut uudenlainen paluu ”idän” ja ”lännen” erotteluun niin poliittisesti, historiallisesti kuin kulttuurisestikin. Esimerkiksi Ilkka Liikanen analysoi artikkelissaan, kuinka käsitteitä ”naapuruus” ja ”länsi” on käytetty Suomen ulkopoliittisessa retoriikassa kuvaamaan valtion muuttuvaa geopoliittista roolia.

Toisen pääluvun keskiössä on turvallisuus kansallisilla rajoilla ja niiden yli. EU-jäsenyys on jo vuosikymmenien ajan muuttanut Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, rajavalvontaa ja kansallisia institutionaalisen valmiuden käytäntöjä. Tämä on kansallisesti tarkoittanut kahtalaista toimintakenttää. Yhtäältä tämä on tarkoittanut yhteisten EU-säännösten ja -toimintojen harmonisointia, kuten Frontexin harjoittamaa rajavalvontaa, Schengen-sopimuksen soveltamista ja Dublinin sopimuksen sitoumuksia. Toisaalta kyse on ollut käytännöllisen rajavalvonnan ja rajayhteistyön järjestämisestä. Tässä luvussa Alina Kuusisto tarkastelee sitä, miten tavoite pohjoisesta ulottuvuudesta (*Northern*

Dimension) ja tätä kautta syntyvästä alueellisesta yhteistyöstä näyttäytyy eri toimijoiden poliittisissa päämäärissä ja toimintastrategioissa. Kuusisto toteaa, että jotkin alueelliset määritelmät toimivat kuitenkin paremmin kuin toiset. Vaikka pohjoinen ulottuvuus oli aluekehittämisen fokuksessa niin kansallisesti kuin EU:n aluepolitiikassa, se ei ole osoittanut pysyvää pohjoisen alueen toimijoiden sidosteisuutta varsinkaan geopoliittisten muutosten yhteydessä.

Kirjan kolmannessa luvussa analysoidaan maahanmuuton maantiedettä ja arkielämän turvallisuutta. Tarkastelussa on, miten maahanmuutto Euroopan rajoilla ja erityisesti Venäjän sisällä on vaikuttanut Suomen tilanteeseen. Kyse ei ole pelkästään rajavalvonnan tai voimassa olevan maahanmuuttopolitiikan toteuttamisesta, vaan myös inhimillisestä turvallisuudesta. Kansallinen varautuminen tarkoittaakin ennen muuta myös maahanmuuton seurausten, kuten yhteiskunnan muuntojoustavuuden ja hyvinvointivaltion perusteiden kohtaamista jokapäiväisen arjen ja inhimillisen elämän sekä toimeentulon näkökulmista. Nämä kysymykset tulevat erityisen mielenkiintoisesti esiin Joni Virkkusen ja Minna Piipposen artikkelissa, jossa tarkastellaan niin kutsutun ”arktisen reitin” kautta Suomeen vuonna 2015–2016 päätyneitä pakolaisia ja maahanmuuttajia. Kirjoittajat analysoivat turvapaikkapuhuttelupöytäkirjoja hyödyntäen, millaisia kansainvälisen geopolitiikan tekijöitä ja henkilökohtaisia vaikuttimia maahanmuuttoon ja kansallisten rajojen ylityksiin liittyi. Artikkelit osoittaa, kuinka mediadiskurssit Venäjän

aktiivisesta roolista arktisen reitin mahdollistajana eivät kaikilta osin pitäneet paikkansa. Sen sijaan sattumalla, salakuljetusreiteillä ja sisäisen maahanmuuton hallinnan arvaamattomuudella oli merkittävämpi rooli maahanmuuttajien Suomeen päätyneen osalta.

Teoksen artikkeleista piirtyy tiheä, moniaineistoinen ja -tieteinen näkemys Pohjois-Euroopan ja erityisesti Suomen turvallisuusympäristön kehityskuluista historiallisesti, viimeisten vuosikymmenien osalta, sekä erityisesti vuoden 2015 ”pakolaiskriisin” jälkeisessä maailmassa. Kirjaa voi lämpimästi suositella rajoista, turvallisuudesta, maahanmuutosta ja geopolitiikasta kiinnostuneille opiskelijoille ja tutkijoille.

ANNA-KAISA KUUSISTO
Johdamisen ja talouden tiedekunta,
Tampereen yliopisto

